

De Johanneskerk van Wier

Wier

Rond het jaar 1000 werd de zeedijk aangelegd die de erachter liggende terpen moest beschermen tegen de zee. Op de plaats van het huidige Wier had het geslacht **Lauta** zijn landerijen. Volgens de overlevering bouwde rond 1190 Skelte Lautha op zijn erf een stins. De Lauta's waren volgens de overlevering ook betrokken bij de bouw van klooster Anjum of Mons Sanctae Mariae tussen Berlikum en Ried en leverden ook abten voor dit klooster. Het is dus mogelijk dat de Lauta's tussen 1150 en 1200 voor hun eigen gebruik een kapel hebben gesticht die de latere dorpskerk van Wier zou worden; aangezien er in het muurwerk nog sporen zijn van tufsteen, mag de stichtingsdatum van de kerk rond 1200 worden gesteld. Of deze kerk toen ook al was voorzien was van een toren, valt niet meer na te gaan, de middeleeuwse toren is in 1881 gesloopt.

Exterieur

Aan de noordkant is het middeleeuwse karakter van de kerk nog goed te zien, al is het muurwerk flink gerepareerd met allerlei formaten steen. In het halfronde gesloten koor zit maar één klein ovaal venster als verlichting voor het eronder opgestelde altaar. Toen de kerk gebruikt werd voor de protestantse eredienst, begin 17de eeuw, is de zuidingang meer westelijk gemaakt, als toegang voor een voorkerk of voorportaal. Er zijn fragmenten gevonden van gebrandschilderd glas uit dezelfde periode.

De zuidmuur is in 1786 geheel ommetseld en in de twintigste eeuw, vóór 1918, voorzien van forse steunberen. De ramen dateren, gezien de detaillering, ook uit 1786

Toren

De middeleeuwse **zadeldaktoren** is in 1881 gesloopt en vervangen door een nieuwe toren met spits, naar een ontwerp van **F. Brouwer**. De toren heeft drie geledingen en wordt bekroond met een naaldspits. De vermoedelijk **13de eeuwse klok** is daarin opnieuw opgehangen. Het **uurwerk** in de toren is volgens overlevering afkomstig uit de toren van het in 1879 gesloopte *Martenastate* of *Groot Terhorne* in Beetgum.

Aan de zuidzijde van de toren bevindt zich een **astronomisch uurwerk**, gemaakt door de in de Tweede Wereldoorlog in Wier ondergedoken **Fred Bruijn** (1923-1996). Hij maakte het raderwerk van 8 mm multiplex, zilverkleurig geschilderd. In 1946 heeft hij het uurwerk voltooid en aan de Wierster bevolking geschonken uit erkentelijkheid voor zijn onderduiktijd. In 1965 is het houten raderwerk door de inspanning van negen landelijke horlogemakers vervangen door raderen van koper. In 2011-2012 is het uurwerk hersteld door Toine Daelmans.

Interieur

Voor de zuidingang liggen nog altijd twee zandstenen platen die in de Middeleeuwen gediend kunnen hebben als altaarsteen. Verder is uit het middeleeuwse interieur een laatgotisch achtkantig doopvont bewaard, dat in 1881 bij de sloop van de toren in de grond werd aangetroffen; het bevindt zich nu in de collectie van het Fries Museum.

Bij de restauratie zijn restanten van een bakstenen vloer aangetroffen en ook van mozaïktegels die uit de 13de eeuw kunnen dateren.

Het huidige **tongewelf** vervangt waarschijnlijk een in steen gemetseld gewelf, getuige de gemetselde richel langs de muur van het koor. In de tweede helft van de 15de eeuw is het huidige tongewelf gemaakt, met trekbalen, muurstijlen en korbelen en sleutelstukken met peerkraalprofiel. Tegelijk met de nieuwe kap is toen ook het muurwerk een meter verhoogd.

De eenvoudige eiken **preekstoel** met dooptuin en de eiken **herenbank** zijn vermoedelijk gemaakt rond 1725. De overige banken dateren uit de 19de eeuw. Ook het koorhek dateert uit het einde van de 18de eeuw, begin 19de eeuw. In 1823 is de verhoging in het koor gemaakt, hier werd toen een ovale avondmaalstafel gemaakt met een eromheen geplaatst bankenplan.

De **peiwand** onder het orgel en de kraak zijn gemaakt in 1841 ten behoeve van de bouw van het nieuwe orgel. Toen zijn ook enkele eiken trekbalen vervangen door balken van naaldhout.

In het gangpad ligt een **grafsteen** die de graven dekt van Schelte Lauta, zijn dochter Jel en haar man Goslick van Hiddema en diens tweede vrouw Siouck van Jelgerhuis.

In 1955 is het gehele interieur appelbloesem rose geschilderd, een kleur die bij de kerkrestauratie van 2011-2012 is gehandhaafd. Bij de laatste restauratie is ook het baarhokje tegen de noordwand van de toren smaakvol veranderd in een WC-accommodatie.

Het orgel

Het orgel is in 1842 gebouwd door **Pieter Jans Radersma** uit Wiuwert. Jan Radersma had in 1788 Rudolf Knol geholpen bij de bouw van het orgel in Wiuwert en had zich daarna bekwaamd in het vak van orgelbouwer. Zijn zoon Pieter gebruikte het middengedeelte van de orgelkas van Wiuwert dan ook als voorbeeld voor het orgel van Wier. Oorspronkelijk zat het klavier, net als in Wiuwert, in de achterwand van de orgelkas, maar in 1925 heeft de firma

Bakker en Timmenga het orgel gerepareerd en het klavier verplaatst naar de zijkant. Het klavier met de omlijsting dateert nog uit die tijd.

Het is een éénklaviers orgel, C- f''', met de volgende dispositie:

Bourdon 16 vt
Prestant 8 vt
Holpijp 8 vt
Octaaf 4 vt
Fluit 4 vt
Quint 3 vt
Octaaf 2 vt
Trompet 8 vt, bas en discant.

Pedaal aangehangen

L.K. van der Meer

Literatuur:

- S. Sevenster, Ynformaasje, boekje in de kerk verkrijgbaar
- Voorloopige Lijst der Nederlandsche Monumenten van Geschiedenis en Kunst, Den Haag 1930
- F. van der Waard en M.R.C. van Voorn, Bouwhistorisch onderzoek naar de kerk van Wier, informatie verstrekt door de Stichting Alde Fryske Tsjerken

Wier

Wiuwert